

РОЛЬ КООПЕРАЦІЇ У ПІДВИЩЕННІ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Т. М. Ратошнюк, к. е. н., старший науковий співробітник
Інститут сільського господарства Полісся НААН

Статтю присвячено розгляду ролі та необхідності поширення сільськогосподарської обслуговуючої кооперації в аграрному секторі економіки. Розглянуто особливості сільськогосподарської обслуговуючої кооперації як фактору підвищення ефективності діяльності аграрних підприємств.

Постановка проблеми. Останнім часом в Україні приділяється значна увага до розвитку та поширення кооперативного руху в сільськогосподарському виробництві. Це позитивна тенденція, що дасть змогу вплинути на ситуацію в галузі й підвищити її економічну ефективність. Створення різноманітних кооперативів призведе до підвищення концентрації виробництва і збільшення прибутковості господарювання. Світовий досвід також підтверджує ефективність поглиблення кооперації та інтеграції у сільському господарстві. В деяких розвинених країнах від 40 до 90 % виробленої продукції реалізується через систему сільськогосподарської кооперації [1].

Розвиток обслуговуючої кооперації є етапом розбудови ринкової економічної системи у сільському господарстві, оскільки кооперування сільськогосподарських товаровиробників покликано допомогти членам кооперативів у ефективному веденні їх господарської діяльності, сприяти зайнятості населення в сільській місцевості.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання становлення й розвитку сільськогосподарської обслуговуючої

кооперації є предметом дослідження відомих науковців, зокрема: В. Андрійчука, П. Гайдучього, В. Гончаренка, В. Зіновчука, М. Маліка, В. Месель-Веселяка, О. Могильного, Л. Молдаван, П. Саблука, Ю. Ушкаренко, О. Шпичака, В. Юрчишина та ін. Кооперація як особлива форма соціально-економічної діяльності властива всім економічним системам. Водночас специфіка аграрного сектора економіки зумовлює необхідність цієї форми діяльності, яка визначає не лише тип підприємства, а й спосіб виживання сільськогосподарських товаровиробників у конкурентному ринковому середовищі.

Мета та методика дослідження. *Метою дослідження є визначення місця та ролі обслуговуючої кооперації в сучасному сільськогосподарському виробництві, зокрема в підвищенні ефективності діяльності сільськогосподарських підприємств. Дослідження проведено при застосуванні загальнонаукових та спеціальних методів, зокрема: абстрактно-логічного – при визначенні сутності та ролі обслуговуючої кооперації в аграрному секторі економіки; аналізу і синтезу, співставлення та порівняння – з метою підвищення ефективної діяльності аграрних підприємств.*

Виклад основного матеріалу. Ефективне сільськогосподарське виробництво є основою забезпечення продовольчої безпеки держави, задоволення населення країни високоякісними продуктами харчування в достатній кількості та різного асортименту. Нинішня аграрна структура, при якій збільшується концентрація земель агрохолдингів, які спеціалізуються на вирощуванні високорентабельних та монокультур переважно зернової та олійної груп, а виробництвом трудомісткої плодоовочевої та м'ясо-молочної продукції займаються дрібні особисті селянські господарства та фермери, є незбалансованою. Сільськогосподарська концентрація в такому вигляді не передбачає соціальний розвиток села, створення нових робочих місць, зниження цін на продукти харчування.

Розвиток сільськогосподарської кооперації в Україні дозволить використовувати переваги великого товарного виробництва і враховувати інтереси сільських товаровиробників, сприяючи відродженню селянина як господаря виробництва, реального власника засобів виробництва і виробленої ним продукції. Перспективи розвитку існують у сільськогосподарській обслуговуючій кооперації, яка є ключовим механізмом самоорганізації сільських товаровиробників, захисту невеликих селянських, фермерських господарств від недобросовісних посередницьких структур та залежності від них. Такий вид кооперації сприяє [2]:

- підвищенню ефективності сільськогосподарського виробництва завдяки оптимізації витрат товаровиробників на придбання засобів виробництва, проведення окремих технологічних операцій, здійснення маркетингових досліджень, а також збільшення прибутку від реалізації продукції;

- розширенню доступу сільськогосподарських товаровиробників, особливо особистих селянських та фермерських господарств, до агросервісних послуг;

- удосконаленню для сільськогосподарських товаровиробників процесу реалізації продукції, більш ефективному використанню каналів збуту, досягненню міцних позицій на ринку, адаптації до ринкових умов;

- створенню додаткових робочих місць у сільській місцевості, поліпшенню соціального захисту сільського населення, підвищенню рівня життя на селі.

Загальними умовами створення кооперативу є такі:

- кооператив створюється його засновниками на добровільних засадах;

- засновниками кооперативу можуть бути громадяни України та юридичні особи, зареєстровані в Україні;

- рішення про створення кооперативу приймається його установчими зборами;

- чисельність членів кооперативу не може бути меншою, ніж три особи.

На рис.1 наведено модель організаційно-економічних партнерських взаємовідносин при об'єднанні в кооперативи [3], де на прикладі адміністративного району показані відносини між виробниками.

Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи можуть бути різних типів:

- до *переробних* кооперативів належать кооперативи, які займаються переробкою сільськогосподарської сировини (виробництво хлібобулочних, макаронних виробів, овочевих, плодово-ягідних, м'ясних, молочних, рибних продуктів тощо).

- до *заготівельно-збутових* кооперативів відносяться кооперативи, які здійснюють заготівлю, зберігання, передпродажну обробку, продаж продукції, надають маркетингові послуги тощо;

- до *постачальницьких* кооперативів належать кооперативи, які створюються з метою закупівлі та постачання засобів виробництва, матеріально-технічних ресурсів, необхідних для виробництва та переробки сільськогосподарської продукції;

- до *сервісних* кооперативів відносяться ті, які здійснюють технологічні, транспортні, меліоративні, ремонтні, будівельні роботи, здійснюють ветеринарне обслуговування тварин і племінну роботу, займаються телефонізацією, газифікацією, електрифікацією в сільській місцевості, надають медичні, побутові, санаторно-курортні, науково-консультаційні послуги, послуги з ведення бухгалтерського обліку, аудиту та інше.

- у разі поєднання кількох видів діяльності утворюються *багатофункціональні* кооперативи.

Рис. 1. Організаційно-економічні партнерські взаємовідносини в кооперативних об'єднаннях сільськогосподарської продукції та подальшим її збутом

СОК об'єднують товаровиробників і залучають їх до процесів вертикальної інтеграції, надаючи можливість отримувати прибутки не лише від сільськогосподарського виробництва, а й від наступних стадій руху виробленої ними продукції: заготівлі, переробки,

зберігання, передпродажної обробки, продажу. Світовий досвід показує, що об'єднання професійних груп населення у різних сферах діяльності на кооперативних засадах є одним з найдієвіших напрямів подолання бідності у сільській місцевості. Сільськогосподарські обслуговуючі кооперативи, які функціонують на території України, запобігають вилученню доходів із сектора аграрного виробництва в посередницькі комерційні структури, які з ним не пов'язані. Надаючи своїм членам послуги за собівартістю, кооперативи сприяють нарощенню їхнього економічного потенціалу, поліпшенню умов господарювання, стимулюють до збільшення випуску товарної продукції, покращують добробут селян та соціальний розвиток села.

Суттєвим чинником покращання умов функціонування господарств населення та сільськогосподарських підприємств є їх сумісна співпраця у напрямку забезпечення ефективної зайнятості та прибутковості. Такі об'єднання сприятимуть усуненню протиріч між економічними інтересами всіх учасників аграрного ринку та забезпечать умови для їх розширеного відтворення і відкриття альтернативних каналів надходження ресурсів, що позитивно вплине на їх економічну незалежність і стабільність розвитку. Це зрештою підвищить життєвий рівень сільського населення.

Висновки. Застосування кооперації в аграрних утвореннях різних форм власності сприятиме виходу на цивілізований ринок виробленої ними конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції; створенню сприятливого та психологічного середовища на сільських територіях; вирішенню питань соціальної захищеності членів кооперативу; спільному вирішенню виробничих, побутових та інших проблем на селі; підвищенню поінформованості, знань нових технологій та високоорганізованих форм взаємодопомоги та взаємовиручки, самоорганізації членів кооперативу.

Список використаних джерел

1. Малік М. Й. Науково-методичне забезпечення розвитку кооперації в аграрній сфері економіки / М. Й. Малік // Економіка АПК. – 2010. – № 12. – С. 104.
2. Сільськогосподарська обслуговуюча кооперація : Словник-довідник / За заг. ред. Р. Я. Корінця, М. П. Гриценка, М. Й. Малика. – Львів : НВФ «Українські технології», 2010. – 160 с.
3. Розвиток сільськогосподарської обслуговуючої кооперації: Навчально-методичний посібник / [уклад. Федорова О.Є.]; - Донецьк, 2010. – 19 с.